

Asia: VN/3781/2024

Kuulemiskierros selontekoluonnoksesta aluekehittämisen ja EU:n alue- ja rakennepolitiikan kokonaisuudesta ja lainsäädännöstä

1. Aluekehittämisen tavoitteet

Ovatko selonteossa tunnistetut näkökohdat aluekehittämisen määritelmään ja tavoitteisiin liittyen relevantteja?

EU:n alue- ja rakennepolitiikka täydentää ja tukee kansallista aluekehittämistä. Ymmärrän, että aluekehittämisessä on pitkien etäisyyksien Suomessa iät ja ajat korostunut liikenneinfra, mutta kyllähän sen liikennereitin päässä ja varrella pitää olla myös asioita, joiden takia kannattaa paikalle mennä ja tulla. Se, että alueensa edunvalvojat mittaavat omaa onnistumistaan oman maakunnan alueella kulkevalla tienpätkällä ja säilyneenä maakuntalentona tuntuu kyllä haastetasoon nähden sekä vanhanaikaiselta että riittämättömältä.

Selontekoon kirjattu huomio, että kasvun rakennusaineina korostuvat inhimillinen ja sosiaalinen pääoma, on oikea. Todettakoon, että kulttuuri on osa sitä ja sen pitäisi myös kirjausten tasolla selonteossa selvemmin näkyä. Toki luvun 2.1. ranskalaisista palluroista löytyy tavoite alueellisen kulttuurin edistämisestä. Myös alueellisen kulttuurielämän kehittämiseen voisi etsiä sopimuksellisia ratkaisuja, jossa eri rahoittajat pelaisivat samaan maaliin.

Selonteossa todetaan, että kaikki ajankohtaiset haasteet eivät tavoitteissa näy. Yhtenä näistä mainitaan kokonaisturvallisuus ja huoltovarmuus. Kulttuuri on osa myös kokonaisturvallisuutta ja huoltovarmuutta sekä sen osalta, miten kulttuuriperintö säilyy kriisiolosuhteissa ja sen osalta, mikä on kulttuurin merkitys henkiselle kriisinkestävyydelle ja henkiselle huoltovarmuudelle. Silloin myös kulttuurielämän infraa pitäisi löytyä kaikkialta Suomessa. Kulttuurielämän köyhtyminen tai katoaminen joiltain alueilta itäisessä Suomessa on siis myös turvallisuushaaste.

Puuttuuko tarkastelusta jokin näkökohta, joka tulisi lisätä?

Kulttuurin, taiteen, kulttuuriperinnön - ylipäänsä kulttuuri- ja luovien alojen - tulisi näkyä huomattavasti painavammin aluekehittämisen tavoitteissa. Tärkeintä olisi katsoa, että selonteko olisi linjassa kulttuuripoliittisen selonteon osalta. On hyvä huomata, että kulttuurin, taiteen ja

kulttuuripalvelujen alueellinen saatavuus on tällä hetkellä merkittävästi uhattuna, ja se pitäisi ottaa vakavasti aluekehittämisen kokonaisuudessa. Jos halutaan jotain säilyttää, se pitää myös linjata ja implementoida toimenpiteitä, jotka toimivat muutenkin kuin korulauseina.

Kulttuuri- ja luovien alojen näkökulmasta aluekehittämisessä elinkeinorakenteen monipuolistaminen ja ylipäänsä kulttuurin käyttäminen muutosvoimana voisi siis näkyä aiempaa vahvemmin aluekehittämisen tavoitteissa. Kulttuuripoliittisen selonteon tilannekuva kertoo, että kulttuuripalveluissa on käynnissä alueellinen eriarvoistuminen. Jos tähän halutaan vastata, on aluekehittämisessä tavoitteena oltava kulttuuripalvelujen alueellisen saatavuuden ja saavutettavuuden vahvistaminen ja positiivisen aluekehityksen aikaansaaminen kulttuuri- ja luovien alojen avulla.

2. Viranomaiset ja niiden roolit sekä aluekehittämisen muut toimijat

Ovatko selonteossa tunnistetut näkökohdat viranomaisten rooleihin liittyen relevantteja?

Maakuntien liitoilla on aluekehittämisen rooli, mutta pelaavatko ne yhteen hyvinvointialueiden kanssa? Onko meille syntynyt rakenteita, jotka puuhaavat tahoillaan omiaan ilman aidosti vaikuttavia yhdyspintoja? Kulttuurihallinto on ohut, mutta pieni. Se näkyy siinä, että alkaa olla kohtuuton vaatimus pystyä tekemään vaikuttavaa yhteistyötä kaikkien mahdollisten toimijoiden kanssa hyvinvointialueista maakuntien liittoihin, elinvoimaketuksista kuntiin. Selonteossakin luetellaan tahoja pitkä lista. Meillähän pitäisi olla satakertainen määrä porukkaa töissä, että ehdittäisiin olla tekemisissä kaikkien noiden kanssa. Aluekehittämisen koordinaatiosta vastaavalla taholla on siis erityinen vastuu siitä, että kulttuuripoliittisen selonteon tavoitteet viedään myös osaksi aluekehittämistä.

Puuttuuko tarkastelusta jokin näkökohta, joka tulisi lisätä?

Kulttuuripoliittisessa selonteossa linjataan tavoitteeksi, että "Rakenteet ja hallinnolliset resurssit tukevat kulttuurin alan ammattilaisena työskentelemistä myös muualla kuin suurissa kaupungeissa.". Taidehallinnossa Taiteen edistämiskeskus Taike ja ensi vuonna aloittava uusi Kulttuurivirasto on se viranomaistaho, jonka tulisi olla keskeinen yhteistyötoimija aluekehittämisessä, sillä taiteilijoiden työskentelyedellytysten edistäminen kuuluu sen tehtäviin. Jatkossakin olisi tärkeää, että kulttuuriala olisi edustettuna AUNE:ssa. Nythän siellä on jäsenenä neuvotteleva virkamies OKM:n kulttuuri- ja taidepolitiikan osastolta. Myös Kulttuuri- ja taidealan keskusjärjestö KULTA ry on kiinnostunut osallistumaan AUNE:n työhön tavalla tai toisella. Samoin olemme valmiita osallistumaan seurantakomitean työhön.

Kulttuuripolitiikan alalla on vuosia käyty keskustelua sopimuksellisuuden kehittämisestä. Se on nähty hyvänä aluekehittämisen välineenä, joka voisi saada rahoittajat toimimaan paremmin yhdessä, pitkäjänteisesti ja vaikuttavasti. Tästä olisi hyvä jossain vaiheessa tehdä esiselvitys tai jopa pilotti TEM:n ja OKM:n yhteistyössä.

3. Ohjelmatyö ja yhteistyömenettelyt

Ovatko selonteossa tunnistetut näkökohdat ohjelmatyöhön ja yhteistyömenettelyihin liittyen relevantteja?

-

Puuttuuko tarkastelusta jokin näkökohta, joka tulisi lisätä?

Kulttuuripoliittisen selonteossa on useita toimenpiteitä, jotka olisivat relevantteja aluekehittämisen osalta. Esimerkiksi siinä on todettu, että "Kulttuuri- ja luovien alojen liiketoimintaympäristöä kehitetään eri politiikka-alojen yhteistyönä. Kehittämistoimilla tehostetaan kulttuurituotteiden ja -palvelujen liiketoimintamahdollisuuksien hyödyntämistä, niin että tarjonta ja kysyntä kohtaavat paremmin ja syntyy kaupallista menestystä ylläpitämään yritystoimintaa."

Lisäksi selonteossa on todettu, että "Kulttuuriperintöalan toimijoiden, matkailualan, yritysten ja tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminnan kumppanuuksien ja arvoverkkojen muodostumista tuetaan ja edistetään."

Siten kulttuurialan toimijoiden, kuten Taiteen edistämiskeskuksen ja elinkeinopoliittisten toimijoiden, kuten elinvoimakeskusten yhteistyöllä pitäisi pystyä löytämään tapoja yhteensovittaa aluekehittämistä ja EU-rahoitusta siten, että kulttuuri- ja luovien alojen avulla saadaan kasvua, elinvoimaa ja hyvinvointia kaikille alueilla.

Sopimuksellisuuden kehittämisen lisäksi kulttuurin keinoin tapahtuvan aluekehittämisen välineenä erityisohjelmat ovat tärkeitä. Niitä voi nousta kulttuuripoliittisesta selonteosta.

4. Tukimenettelyt, tukikelpoisuus ja kustannusmallit

Ovatko selonteossa tunnistetut näkökohdat tukimenettelyihin, tukikelpoisuuteen ja kustannusmalleihin liittyen relevantteja?

Kyllä. EU-rahoituksen jäykkyyden haaste on myös kulttuuri- ja luoville aloille tuttu. Eurooppalaisiin kilpailijoihin verrattuna Suomen suurimmatkin kulttuuri- ja taidealan toimijat ovat pieniä. Siksi meidän on vaikea hyödyntää EU-rahoitusta. Olisi kaikin puolin Suomen etu, että kansallisesti autettaisiin kulttuuri- ja luovia aloja saamaan EU-rahoitusta. Muuten kulttuurialalle sinänsä soveltuvat rahat menevät ikuisesti ammattikorkeakouluille, joilla on hankeorganisaatiot alati valmiina.

Puuttuuko tarkastelusta jokin näkökohta, joka tulisi lisätä?

Kulttuuripoliittisessa selonteossa on linjattu, että "Valtion kehittämisrahoitusta suunnataan kulttuuri- ja luovien alojen uudistamiseen ja arvoketjujen toteutumiselle toimintamallien ja palveluiden kehittämiseen." Varmasti olisi järkevää katsoa linjaan myös EU-rahoitusvälineet, koska EU-rahoituksen olisi aluekehittämisen osalta tarkoitus pohjata Suomen aluekehittämisen tarpeisiin. Olisi siis järkevää, että mikäli kulttuuripoliittisen selonteon mukainen alan rahoittajien tulevaisuusfoorumi toimeenpannaan, myös EU:n alue- ja rakennepoliitiikan rahoituksesta vastaavat valtionhallinnon toimijat olisivat siinä edustettuina.

Kulttuuripoliittisessa selonteossa on myös linjattu, että "Luodaan kulttuuri- ja luoville aloille soveltuvia rahoitusmalleja investointeihin, pääomittamiseen, yhteisötalouteen ja osuustoimintaan sekä kumppanuuksia julkisten ja yksityisten rahoittajien kesken."

5. Lainsäädännön kokonaisuus

Onko selonteon tarkastelu aluekehittämisen ja EU:n alue- ja rakennepoliitiikan lainsäädännön kokonaisuudesta tasapainoinen ja relevantti?

Kokonaisuus on relevantti, mutta esitämme suurempaa huomion kiinnittämistä kulttuuri- ja luoviin aloihin. Olemme kulttuuri- ja luovien alojen suhteellisessa koossa merkittävästi jäljessä eurooppalaisia kilpailijoitamme. Maakuvatutkimuksessa näkyy, että heikkoutumme on on nykykulttuurin, kaupunkikulttuurin ja kulttuuriperinnön huono tunnettuus. Olisi koko Suomen etu, että kulttuuri olisi aiempaa merkittävämmässä roolissa alue- ja rakennepoliitikassa ja tämä myös näkyisi tilannekuvan lisäksi toimenpiteissä.

Puuttuuko kokonaisuudesta jokin näkökulma, joka tulisi lisätä?

Kulttuuripoliittisessa selonteossa todetaan, että "Kulttuuripoliitiikka on itseisarvonsa lisäksi talous- ja kasvu- ja politiikkaa. Luovat alat vauhdittavat talouden positiivista rakennemuutosta, ja kasvattavat siten kansantalouden kokoa ja arvonlisää, mikä hyödyttää kulttuurialan tekijöitä ja koko yhteiskuntaa. Kulttuuri- ja luovien alojen vaikutus sivistisyhteiskunnan eri sektoreilla on laaja. Se ulottuu turvallisuudesta, hyvinvointiin ja talouden kasvuun." Laaja-alaisen

vaikutusten aikaansaaminen edellyttää sitä, että kulttuuripoliitiikan tavoitteet on sisäankirjoitettu kaikkiin relevantteihin politiikkatavoitteisiin, kuten aluepolitiikkaan ja aluekehittämiseen. Semminkin kun kulttuurileikkausten vaikutukset ovat todennäköisesti lopulta suuremmat aluepolitiikassa, kuin kulttuuripoliitiikassa. Kulttuuri- ja taide-elämän keskittyminen pääkaupunkiseudulle, kun ei välttämättä ole kulttuuri- ja taidealalle yhtä suuri kasvun ja elinvoiman este, kuin se, että alueelliset kulttuuripalvelut näivettyvät.

6. Muut täydennystarpeet

Muut täydennystarpeet?

Esitämme kulttuuria aluekehittämisen ja EU:n alue- ja rakennepoliitiikan kehittämisen kohteeksi.

Meriläinen Rosa
Kulttuuri- ja taidealan keskusjärjestö KULTA ry